

ODLOMEK IZ ROMANA »MLAČNA KOŽA«

Živko Jeličić

Mornar je s krme čolna ustrezljivo molil roko.

Kačić se je obotavljal: Dalmazzo jo je prijel, spuščajoč se po lestvicah. Vojaki, postavljeni v vrsto za njegovim hrbtom, bi se ne začudili, tudi če bi segel po ponujeni opori. Ali naj jih spravi v začudenje?

Iztegnil je nogo — odbil je mornarjevo pomoč — se zazibal v pasu: o, ko bi bilo dovoljeno razširiti roke — kakor širi krila tisti galeb nedaleč od čolna in se mu posmehuje.

»Doktor,« ga je opominjal Dalmazzo iz globine.

Mornar je lovil njegov laket, on pa ga je obdaril z divjim pogledom, medtem ko se je z bokom zavalil na sedež.

»Niste galeb,« je grajajoče rekel Dalmazzo.

»Njemu je lahko,« je odvrnil in se privzdignil: mislil je na razprostrta krila. Začutil je močno drhtenje v golenih: na sedežu je, ampak glej: tudi Dalmazzovo koleno poskakuje.

Nasmehnil se je.

Razigran se je prepuščal zaletom motorja: kakor da je vsaka mišica orešek v šapah dolgorepe veverice: strastno ga grize, hkrati pa se vrti kakor vrtavka po njegovih kolenih, skače mu na prsi — sili ga, naj se nasloni s pleči na naslon — norčavo mu s košatim repom boža brado. Dalmazzo je vrgel glavo nazaj: seveda tu pred očmi vojakov, razvrščenih na robu obale, ni niti misliti na božanje.

Sunil je s tilnikom nazaj, da bi se držal enako kakor Dalmazzo; in kakor da je izbral srečen trenutek: tisti na bregu bodo mislili, da je dal z gibom glave znamenje za odhod.

Zarezali so brazde v morje, rumeno od urina, svetlikajoče se od različnih mlak nafte; mehurčki, ki so se usipali ob robu brazde, so vabili galeba, spominjajoč ga na neoprana čreva, napihnjena, toda krhka, z odsevom sonca na pooljeni kožici (kakor da tiste rdeče žilice v tkivu nafte spominjajo na sokrvico?). Rahlo morje je dišalo po senu (pokosenem in puščenem, da zgornje na strnišču).

Molčala sta, napeto držoč tilnika.

Za njegovim hrbtom — vedel je — na medeninastem drogu, z bleščečo kroglo na vrhu, vihra zastava. Prisluhnil je: bevska kakor psica (od veselja, od veselja!). Obrnil bi se, da jo ošine z besnim pogledom, ko ne bi za svojim hrbtom čutil mornarja, razkoračenega ob krmilu.

Dalmazzo si je položil roke na krilo, počasi, da bi mogel slediti njegov gib brez zastajanja.

Obračali so se k torpedovki.

Oprl se je s kolenom, da se ne bi z ramenom zavalil na Dalmazza: pramen zraka mu je kljuval v sence in ga silil, naj obrne glavo po vetru. »Vzdržala bova, moj galeb,« je šepetal samozavestno: zdelo se mu je, kadar je zaprl oči, da galeb v nizkem letu leti proti njemu, z velikim kljunom. Razburjen je odprl oči: Bog, kaj če mu uide kak Dalmazzov gib in bo s svojo norostjo skalil ubranost trenutka?

Dalmazzo je sunil z brado naprej.

»Glej, ta neotesanec pa bi rad žrl? No, izbrali smo si trenutek,« je grajajoče vrgel galebu, ki je vzletaval pred krnom z ribo v kljunu (tudi pokojni se je ob nepravem času tako poigral s sirom, pa se je slabo končalo).

Dalmazzo je bočil obrvi in stiskal uhlje k lobanji.

»Tebi je lahko,« je šepetal Kačić galebu brez zlobe, uravnavaajoč uhlje z Dalmazovimi. »Ali bi rad po slastnem zalogaju vreščal?« je dodal, napet v ubranosti, strmeč v ptico z razširjenimi perutmi, ki je zastajajoč krožila nad njima.

Obrnil je oči proč od galeba — eh, ko bi bila puškica ob rami, morda bi te tudi naučila, kako se posmehuješ ljudem, ki jim življenje nalaga malo težje dolžnosti kot žreti in vreščati — in usmeril pogled proti torpedovki: kakor da stojijo na krovu mornarji v vrsti?

»Ali spiš?« se je obrnil k ptici, ki je vtikala glavo pod krilo, prežeč na brazdo čolna.

Trznil je z obema ramenoma, ker ga je presenetilo zamolklo bobnenje.

Ptica se je vrgla s prsmi naprej na valove, in kakor da bi hotela zbežati, premikaje se neumno s konci kril in s štrclji rdečih nog, dokler ni suličasto razmahnila kril in se oddaljila po vodi.

On se je zibal kakor lutka, loveč si lakte z dlanmi.

»Topovi,« je zašepetal z olajšanjem, ko je opazil greben dima na topovski cevi, tam na torpedovki; nasmihal se je in pobešal veke.

Ob drugem strelu si je Dalmazzo resnobno podprl brado.

»No, kje smo zdaj, nebeški vetrnjak? Ali je zmanjkalo rib v morju? Glej no, krilati vetrnjak, mar te je mogel topovski strel prisiliti, da stisneš rep in zapustiš lovišče? Pesniki so te zmerom imeli za glasnika drznosti. Potrudi se, da jih ne boš razočaral, moj grabežljivi usranè,« je šepetal zaneseno, in niso mu ušle niti lesketave iskre zanos, ki so se pokazale v Dalmazovih zenicah. (Če bo tako po kokošarsko nadaljeval z galebom, težko da bo prižgal take iskre v svojih očeh.)

Napel je kožo na licih, da mu ne bi plahutala v vetru, in prisluhnil šumu zastave: ko bi šinila krogla in jo obrsnila tako z roba, ali bi tudi preparana, osmojena kljubovalno bevska v vetru?!

Nasmihal se je.

»Naposled, prižigajo se, prižigajo,« je šepetal udobrovoljen, in zdelo se mu je, da se je vsako oko neopazno približalo Dalmazovemu, vljudno poprosilo za ogenj in se razžarjeno vrnilo v svojo duplino, tako po račje nasajeno na iglast pecelj.

Zavijali so proti krmi torpedovke; in pomislil je, da plovejo proti stopnicam, vrh katerih je opazil razvrščene častnike. Galeb je resda brez sramu pobegnil, ampak rep je cel: iz Dambrove hrbtenice pa so s svedrastimi vilicami izkopal tri krogle.

Senčil je oči z vekami.

Vztrepetala sta na sedežih, ko so utonili v olnjato senco krme: pobešil je oči, ko je začutil, kako so zazijala temno razprta ladijska okenca, obdana s svetlimi medeninastimi obroči. Razlegel se je pisk

piščalke: kakor da bi mogel tudi galeb, če mu je do šale, izdati zapoved s svojim kljunatim vreščanjem?

Oglasil se je zamolkel šumot glasov (iz trupa ladje ali od zgoraj s krova?). Dalmazzo je vstajal, poševno držeč kolena; oprl se je z roko na ograjo in napel prsi.

»Zdaj je na nama, galeb, da stisneva rep,« je šepetal Kačić, nevoščljivo pogledujoč proti Dalmazzu.

Nad temenom jima je zabobnelo.

Dalmazzo se je lomil v boku.

»Vi sedite, *perbacco*,« je rekel zasoplo, dregajoč Kačića z laktom v ramo.

»Kako, jaz?« je zinil, zibajoč se, pobešajoč ustnico po svoji navadi, da bi čutil manj bolečine ob salvi.

»Oni pa pozdravljajo novega vojvoda,« je rekel Dalmazzo, loveč sapo.

»Galeb...« je šepnil nespametno; veliko bi bil imel povedati o galebu, vendar je utihnil, da Dalmazzo ne bi zaslišal šklepetanja sekavcev, čeprav bi bilo lahko najti opravičilo v zibanju čolna.

»Kaj, vi ste galeb?« je zaničljivo rekel Dalmazzo.

Položil je dlani na kolena.

Dalmazzo se je vzdigoval, in po vzklikih z ladje — je opazal Kačić — kakor da je vzdignil roko v pozdrav, medtem ko on sedi tako sključen tukaj: če se obotavljavo vzravna, se bo zvrnil Dalmazzu v lakotnice ali pa mu bo mornar pritekkel od zadaj na pomoč, vsem na obeh?

Otipaval je s stopali, koliko se čoln ziblje, z zaprtimi očmi: o galebih pripovedujejo — vsak ima pravico, preden mu zavežejo oči, do cigarete — da nimajo slepiča in vse, kar požrejo, obrekujejo hudobni jeziki, to se ve... Če bi vstal in nastavil ustnice Dalmazzu na uho: pa bi mu lepo v miru vse povedal o galebu in slepiču... hi, hi, hi.

Pognal se je kvišku in ujel ograjo z obema rokama: razkoračil se je in zataknil konico čevlja za rebro čolna: potrebno je, da zve tudi Dalmazzo — je premišljal, sloneč s prsmi čez ograjo — ko že vsak mali človek ve za galebov slepič.

»Brado,« je zašepetal Dalmazzo in se živo obrnil.

»No, vidiš, vrgli smo jo naprej, klinasto, če gre ravno za brado,« se je opravičeval.

»Ramena,« mu je vrgel Dalmazzo skozi šum razigrane zastave.

Aha, leva se je pobesila? O Bog, ali bo kdaj opral s sebe sramoto teh trenutkov? Zakaj ni sam vstal, ko je zaslišal salve? S salvami se strelja samo na čast vojvodi. Da, ampak ko bi bil vstal, bi se mu bil Dalmazzo porogal, da je samozvanec.

»Roko,« mu je dajal navodila Dalmazzo; njemu pa se je zdelo, da se vsaka beseda sveti od posmehljivosti, tako kakor se leskeče greben vala pod čolnom, ko raznaša krpice nafte.

»He, general, vi bi morali o galebu...« je zatulil, da bi prekričal ropot motorja, medtem ko je visoko vzdignil roko v pozdrav.

Zagrmel je grlni *Evviva* iz prsi mornarjev, razsut kakor trakovi na njihovih kapah, ki so jih držali jermeni, potegnjeni pod gladko obrite brade.

»Vedel sem, da vi niste galeb,« je rekel Dalmazzo.

»Niste slišali o galebu, da...« se je smehljaj, trudeč se, da bi z glavo prišel do Dalmazzovega ušesa.

»Užalil sem vas, žal mi je,« se je opravičeval Dalmazzo.

»Ne veste o galebu?« se je zaganjal, drhtav od vzklikov, ki so se razlegali s krova: kako naj zbere moči in se zagleda v obraz mornarjem, če so opazili njegovo omahovanje?

»O galebu?« se je čudil Dalmazzo, zibajoč se v pasu.

»Pravijo, da nima slepiča, in zagotavljam vam, da govorijo resnico,« je pohitel, zadevajoč z ramo Dalmazzovo ramo.

»Vi o slepiču...«

»In vse, kar požre, hi, hi, hi, razumete...« se mu je zaletelo v smehu: mornarji so najbrž videli, kako je položil dlani na kolena in pobil glavo na prsi, ko so zadonele salve?

»Nimam besed, dragi doktor,« je jecljal Dalmazzo, majajoč se.

»In vam se to ne zdi smešno? Upal sem, hi, hi, hi: no, kaj sva se midva zaklepetala, oni pa, glej« — vzdignil je brado in se zagledal na krov: ali se zibljejo mornarji ali on v čolnu? Bliža se jim brez zanosa v očeh: povsod naokoli obilica počenih ogledalc nafte, njegovi zenici pa sta brez bleska: posušena pljunka! Glej, ko bi se ne bil srečal s tistim nebeškim potepuhom, morda bi se ne bilo obrnilo navzdol. Kaj pa če bi se poskusil še enkrat razvneti z zastavo?

Prisluhnil je: utihnila je, seveda, ko so zapluli v zavetje.

Kako naj stopi pred mornarje s takimi očmi? Vse življenje je čakal na ta trenutek, zdaj pa naj se osramoti. Dokler so tako spodaj, je lahko zasenčiti oči z vekami, ko pa se povzpnejo po stopnicah na krov, kako naj jih preslepi? Oni pričakujejo vojvodo, on pa... Ko bi bil v avtomobilu, bi se ne zapletel: sklenil bi prste in tako iz navade, odmahoval, kimaje z glavo...

»Ali ne bi bilo hudodelstvo, ko bi človek ne ostal zvest njihovi vdanosti?« mu je vrgel Dalmazzo, skrbno otipavajoč z očesom ograjo na stopnicah, spleteno iz konopcev.

Kačiču je nespametno trenila veka; in začutil je, kako se mu tudi koža na licih stiska med kosti; pogoltnil je slino.

»Doktor, vi...« je občudujoče zašepetal Dalmazzo.

Kačič se je smehljaj: česa vsega ne bi zdaj rad rekel, ko jih je začutil, kako so se potočile, velike, razigrane: »Po zaslugi vaših pretresljivih besed« — se je hotel oddolžiti Dalmazzu, vendar ni niti odprl ust, nasmejan: »Vi pa ste mislili, da kar tako kvasim o galebu, ker mi je... Niste me prav sodili, verjemite,« je razlagal neslišno: »Bile so nekje notri, skrite, čutil sem jih, kapljaste, kako mi polzijo po kosteh, zdaj pa, vidite, jim ni...«

»Ne sramujte se jih...« ga je opomnil Dalmazzo.

»Zakaj?« se je začudil, obračajoč mokra lica k Dalmazzu.

»Ne pravim, no, tako, bodite ponosni,« je vzkliknil Dalmazzo.

»Saj tudi sem ponosen,« je zaklical in nepazljivo pustil brado, da je po kozje odskakljala in se vrtela: če bi se galeb vrnil in letel nad njegovim obrazom, bi morda s svojimi ptičjimi možgani pomislil, da so ga solze oblile od strahu?

»Naj se omahljivci sramujejo pred globino vaših čustev,« je šepetal Dalmazzo, zaposlen s slačenjem rokavice.

»Gospod, držite se,« je zaslišal Kačić glas od zadaj: s prsmi je zadel ob pleteno ograjo stopnic, in ko bi se ne bil z obema rokama ujel za konopec, bi bil omahnil mornarju v naročje.

»No, povzpnite se,« ga je priganjal Dalmazzo, streljajoč z očesom navzgor ob stopnicah.

»Jaz?!« je zašepetal in s konico jezika obliznil solzo, ki je zablodila tja.

»Saj menda pričakujejo vojvodo,« je nestrпно rekel Dalmazzo, približujoč obraz ograji, da bi z očesom ugotovil, koliko so umazani konopci.

Mornar je Kačiću ustrežljivo nastavil ramo.

Izgubljeno se je ozrl naokoli: galeba od nikoder! Koža na licih se bo posušila in niti verjeli ne bodo, da so bila njegova lica mokra od solz, in povrhu: ti repatci se nagibljujejo k posmehljivosti: morda je posmehljivost nadomestek za slepič? Oprl se je s prstnimi konicami na mornarjevo ramo, da se je spravil na stopnice.

»Posušile?« je vprašal Dalmazzo, topotaje v korak za njim.

»Ehe,« je odgovoril otožno.

»Saj je boljše, boljše je,« je živahno rekel Dalmazzo, tolažeč ga.

»Te neumnice prihajajo, kdo naj jih zadrži,« je zašepetal, ko je začutil, kako so se mu potočile, ker jih je privabil otožni glas.

»Dajte, dajte, obrišite jih, *perbacco*,« se je razvnel Dalmazzo: z roko je mečkal slečeno rokavico in se igral z luknjičavimi prsti.

»Kako pa?«

»Lepo, z robcem; od blizu so zoprne, vodenaste, kako bi vam rekel,« je potihoma zlogoval Dalmazzo.

»Same...« se je branil, ker so ga Dalmazzove besede presenetile.

»Vidite, tudi one nimajo slepiča, ste hoteli reči, kakor tudi ne tisti vaš...« je pripomnil Dalmazzo, prikrivajoč nestrpnost s hudomušnostjo.

»Galeb, mislite, galeb. Priznajte, čudili ste se galebu?« mu je segel v besedo, pobirajoč po licih kaplje z robcem, ki mu ga je Dalmazzo hitro vrgel med prste.

»Naj sem se čudil ali ne, vseeno,« je odsekal Dalmazzo.

»Hi, hi, hi... Zares smešno.«

»No, ali greva?« ga je priganjal Dalmazzo.

»Kam pa s tem?« je vrgel, moleč prste z robcem.

»Dajte ga sem, za vraga,« je prepirljivo vzkliknil Dalmazzo in mu iztrgal robec izmed prstov.

»Ali se jezite?« je vprašal odsotno.

»Dajte, zaboga, dragi doktor,« je zavpil Dalmazzo, izgubljaajoč potrpljenje.

»Ubogam, ubogam, čeprav...« Obrnil se je, ujel z roko vrv in primaknil ustnice k Dalmazzovemu uhlju, »vi bi morali ubogati mene, če sem vojvoda, *caro amico*, brez zamere.«

Dalmazzo je trzal z očmi, zaloten, mornar pa kakor da se je skrivaj oziral od spodaj, začuden, ker sta se ustavila in kramljala vrh stopnic.

Zakoračil je na krov, loveč z ušesom žvenket odlikovanj na prsih častnikov; začutil je z ramenom Dalmazza, kako koraka ob njem: njegovega koraka ne sliši? Preproga, ti neumnež, se je nasmehnil svoji zmedenosti.

Ustavila sta se, kolena pa so se zibala, navajena zibanja čolna.

Po krovu je zadonel klinast korak naprej.

»Vojvoda bo sprejel raport, polkovnik,« je rezko rekel Dalmazzo častniku, ki se je s staknjenimi petami ravno postavil predenj.

Zresnjen je poslušal častnika: komu bi se posrečilo prisiliti galeba, da bi tako staknil pete? Hi, hi, hi. Ko bi se dalo s pogledom zaokrožiti naokoli: morda se galeb vrača v nizkem letu, z razprtimi krili?

Častnik se je odmaknil stran, da se je pred njim odprla stezica preproge, opletena z rdečimi progami.

Vztrepetalo mu je koleno (oglasila se je tudi rama) in pomaknil se je po stezici, obotavljajoč se: z nasmeškom na ustnicah se je trkljal s klobukom po bedru; oči je skrbno zasenčil s spuščeni vekami.

Mornarji so tu, ped ali dve od rdeče proge, ravni kot sveče.

Ali bo prehodil stezico s tako spuščeni vekami? Ko bi bil galeb in bi zaplahotal tako v nizkem letu, dotikajoč se proge na preprogi s konci kril, bi jim ubežal in nobeden mu ne bi očital niti besedice; kaj pa če vzdigne veke in naleti na tista odprta ladijska okenca, ki so zazijala v temo?

Poševno je vzdigoval glavo, odmikajoč sence: oko je kakor veve-rica plezalo po golenu h kolenu, švignilo po širokih pasovih, skušalo zlesti med prste, ki so držali orožje, splezati po poševnici tankih jermenov h grlu: hodil je, oko pa se je premikalo z enega Adamovega jabolka na drugo, pomišljajoč si, ali naj doseže obraze mornarjev.

»*Bravissimo*, dostojanstvena zadržanost,« je šepetal Dalmazzo, namlanjajoč mu prsi na pleča, on pa se ni menil za Dalmazzove besede, temveč je vrgel brado nazaj in zaokrožil z očesom, iskaje Adamova jabolka mornarjev: ali skačejo po žabje za njim, z ovratnika na ovratnik, kakor da se premikajo s kamenčka na kamenček — na privzdignjenih zadkih pa so uprle zenice! Kako so smešne človeške oči, nabrane v molek! Ali vojskovodja ni v škripcu, ko je na belcu pred njimi? Koliko težje bi mu bilo poslati človeka v smrt, ko bi se srečal z osamljenim človeškim očesom.

»Dovolite, ekszellenca, da vam predstavim...« je drobil Dalmazzo s strani, tršat: kakor da je sonce uionilo ali repato kakor galeb smuknilo v nizkem letu nad vodno gladino? Ali so tudi njemu tako pobebele hrbtni strani roke in lica kakor ljudem okoli njega? se je začudeno vpraševal Kačić; potem se je nasmehnil in se nagnil v poklon, posmehujoč se svoji neumnosti: saj imajo na rokah rokavice!

»No, kaj je?« je vprašal Dalmazzo.

Častnik se je krčil pred njim, členast kakor trakulja.

»Trudni ste, kajpada,« je blago rekel Dalmazzo; obraz mu je bil bel kakor prod: kdo je posrkal rdečico teh obrazov naokoli, ustnice pa izgrizel, da so podobne kepiciam plutovine, ki jih morje vrže ven na breg?

»Nisem galeb,« je odgovoril in se vzravnal.

»Zavidam ubranosti vaših gibov,« je dodal Dalmazzo, »mimogrede pa vas tudi privajam prilizovanju.«

Kačić je osramočeno spustil trepalnice; grajajoče je zazibal glavo in vrgel pogled čez ramo:

»Vrača se,« je dihnil, ko je opazil galeba, kako kroži pod njim in vrešči.

»Na žalost ne za dolgo,« je hudobno pripomnil Dalmazzo.

»Kako?!« se je čudil, zastajajoč: somrak se je kakor lišaj oprijemal jekla. Človek bi tako rad potisnil roke v žepe, da se ga ne bi po nepazljivosti dotaknil...

»Zdaj, ko nazdravimo vojvodi, bodo sprožili salvo.«

»Če bi malo počakali...« je zardel pobešal oči.

»No?« se je začudeno spotaknil Dalmazzo.

»Dokler tisti brez slepiča ne ujame ribice.«

»Doktor, prosim vas, na levo,« je suho rekel Dalmazzo in pokazal na stopnice, ki so držale gor na poveljniški most.

»Ali ne vidite, da je lačen? Kako široko je odprl kljunček,« se je dobrikal.

»Čas je, da si odpočijete, ekscelenca,« je piskajoče govoril Dalmazzo, s težavo kroteč se.

»Vi ste brez srca, general, to morda tudi ustreza vašemu poklicu, ampak če mislite, da sem utrujen...« je zasukal, ko je naletel na Dalmazzove oči.

Vzpenjal se je po stopnicah (o, kako ga je udobrovoljila hitrost udov!) in se z višine zasopel ozrl.

Dalmazzo je stal ob vznožju stopnic: zloščena medenina ograje je rumenkasto odsevala v njegovih beločnicah.

»Čakam vas, general.«

Dalmazzo se je stisnil, jezen, in se previdno odpravil.

»Kateri izmed naju je truden?« je vprašal ko ga je dočakal.

»Tu sva, doktor,« je pokazal Dalmazzo na vrata, ne da bi se menil za njegovo nesramnost: udaril je s petami, napel kožo na obrazu in se primaknil k vratom, držeč si spuščeno roko ob bedru: prisluškoval je, prislanjajoč uho.

Zravnal se je.

Zgrabil je z golo roko kljuko, odprl vrata in potisnil glavo noter, ne da bi razmaknil staknjene pete, upognjen v pasu. Nepričakovano se je obrnil, pomolil roko proti njemu in ga strogo poklical:

»Dajte no, doktor.«

»Hitim, general,« je poslušno odgovoril Kačić.

»Njegova ekscelenca vojvoda,« je napovedal Dalmazzo v trenutku, ko se je Kačić pripravljal, da prestopi prag.

Oglasili so se vzkliki.

Ko se je hotel umakniti, je začutil na rami težko Dalmazzovo roko. »Zdaj je vaš trenutek, naj jih postane sram, omahljivce, če imajo...«

»Slepič, general, slepič,« je bled šepetal presenečenemu Dalmazzu.

»Če ga nimajo, pade vse skoz kakor novec skoz raztrgano žepovino, hi, hi, hi.«

Prevedla Ruža Gradišnik